

MARC AUGÉ

ANTROPÒLEG I ETNÒLEG

“Viatjant busques l'altre, i aquest altre ets tu mateix”

Durant les últimes cinc dècades, la curiositat omnívora de l'antropòleg Marc Augé l'ha portat a investigar el paganisme, el metro de París, els 'bistrot', el turisme i molts altres temes. A 'Las pequeñas alegrías' es demana pels “moments de felicitat sobtada” que donen sentit a la vida

a
llegim

44-45

● Entrevista a Jordi Masó, autor de 'L'hivern a Corfú'
● La mare espia de l'hongarès András Forgách

46-47

● Els poemes que posen en risc la vida de les dones afganeses paixtu
● La descoberta de la veu del portuguès Al Berto

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

LAS PEQUEÑAS ALEGRÍAS
MARC AUGÉ
ÁTICO DE LOS LIBROS
TRADUCCIÓN DE CLAUDIA CASANOVA
112 PÁG. / 9,90 €

Marc Augé arriba corrent al vestíbul de l'hotel. Avança a passes curtes i somriu. Després de saludar es treu les ulleres i les deixa damunt la taula. Som en un dels no-llocs que l'antropòleg ha analitzat en diversos dels seus assaigs, un d'aquells “espais de coexistència contingent i efímera” on les relacions, la història i la identitat suren en l'ambient, impossibles de consolidar-se. Els interessos d'Augé, nascut el 1935 a Poitiers, han anat diversificant-se al llarg dels anys: des d'un primer assaig sobre la Costa d'Ivori (*Le rivage alladian*, 1969) ha observat les diferències entre paganisme i monoteisme (*Génie du paganisme*, 1982), ha estudiat el metro de París (*El viajero subterráneo*, 1986), ha dissecionat els múltiples enganys del turisme (*El viaje imposible*, 1997), s'ha fixat en com les xarxes i els mitjans de comunicació poden reconfigurar –i ferir de mort– la capacitat simbòlica humana (*La guerra de los sueños*, 2010) i ha reivindicat el valor i la singularitat dels bistrot de la capital francesa (*Elogio del bistrot*, 2015).

L'últim tema que ha cridat la seva atenció són “les petites alegries” que permeten “gaudir de moments de felicitat sobtada”. L'assaig, publicat en francès el 2018 i ara disponible en castellà gràcies a Ático de los Libros, barreja històries íntimes i consideracions literàries i filosòfiques.

Al llibre distingeix entre *felicitat i alegries*. Vostè reivindica les segones. Per què? Actualment es parla molt de la felicitat en general. L'ONU intenta de-

finir-ne els criteris objectius a través del *World happiness report*, a partir de l'anàlisi del PIB, de l'esperança de vida... i els barreja amb la percepció que els ciutadans tenen de la felicitat. Algunes empreses compten també amb un *chief happiness officer*, que intenta crear bones relacions internes dins de les oficines. Tot això són estratègies vàlides però fredes. Si ens mirem el món global d'ara, amb la desigualtat creixent que hi trobem, es fa difícil creure que la felicitat pugui existir.

Per això vostè no vol definir-la.

La meua perspectiva és antropològica, intento buscar els petits instants que, tot i les circumstàncies presents, ens poden donar alegria. Tot-hom pot parlar de les pròpies experiències de felicitat, però per a cadascú són diferents i canvien al llarg de la vida. És impossible trobar unes constants formals de la felicitat, penso que es caracteritza pel moviment: la felicitat es dona en trànsit d'un lloc a un altre, d'un moment a un altre, o d'una persona cap a una altra.

En un capítol explica el viatge del seu avi –que estava ingressat a l'hospital, molt malalt– de tornada a casa. En el trajecte estava eufòric. Quan va recórrer les habitacions i el jardí, sabent que se n'estava acomiadant per sempre, era conscient que “carregava amb tot el pes del temps”.

“ELS LLIBRES D'AUTOAJUDA SÓN UNA MANERA DE TREBALLAR CONTRÀRIA A LA SAVIESA”

El record del meu avi m'ha acompanyat durant molts anys. Ara ja soc més gran que ell quan va morir. L'última vegada que va anar a casa vaig tenir el privilegi de formar part d'aquell moment. No me n'he oblidat.

Las pequeñas alegrías no són, en cap cas, unes instruccions d'ús per ser feliç.

Exacte. L'autoajuda intenta donar unes constants formals sobre el tema que aborda. Aquesta manera de treballar és contrària a la saviesa.

Abans d'aquest assaig havia publicat *Qui est donc l'autre?* (*Qui és l'altre?*, 2017). L'exploració de l'alteritat ha estat fonamental per a vostè al llarg de gran part de la seva trajectòria. També apareix aquí: les alegries estan sovint lligades als altres. En aquest punt vostè menciona Jean-Luc Nancy.

“L'individu només es defineix i es construeix en relació a l'altre: la singularitat només té lloc en la relació”, diu Nancy. Al llibre volia traslladar a la filosofia aquesta noció filosòfica. La identitat personal es fa gràcies al contacte amb els altres.

¿Vostè es va convertir en antropòleg per aproximar-se als altres i intentar comprendre'ls?

Vaig arribar a l'antropologia des de l'etnologia. Vaig passar una temporada llarga a l'Àfrica a la dècada dels 60 motivat, d'una banda, per l'exotisme de descobrir un món desconegut, però el que em vaig trobar –i va ser un consol– va ser que aquest *altre* del qual parlem sempre és en realitat un mateix. Tota etnologia ha de basar-se en una antropologia,

MARC AUGÉ
(POITIERS, 1935), A
L'HOTEL ALMA DE
BARCELONA.
CELIA ATSET

aquesta seria la conclusió. A partir d'aquesta constatació he estudiat les persones, les cultures i els espais.

Abans d'això va estudiar a la prestigiosa École Normale Supérieure. Va ser important per a vostè?

Molt. En un primer moment em vaig especialitzar en literatura, i hauria pogut acabar sent professor en un institut o a la universitat. També llegia molta filosofia. Quan vaig endinsar-me en l'antropologia em vaig adonar que es troba entre la filosofia i la literatura. Era el meu lloc ideal.

¿L'antropologia l'ha ajudat a llegir d'una altra manera?

M'ha ajudat a entendre els autors d'una altra manera. Flaubert, per exemple –que no era etnòleg, però alguns dels seus llibres semblen estudis d'etnologia– deia que treballava sobre “el no-res”. Quan viatges hi ha una idea de vanitat implícita per mostrar tot el que has vist. En una carta a la mare abans de marxar li explicava que els viatges en si no canvien res, ets tu qui ha d'estar disposat a la transformació. Per a un etnòleg, aquesta idea és paradoxal: jo no penso que el viatge no serveixi de res, perquè quan viatges busques l'altre, i aquest altre ets tu mateix.

A *Las pequeñas alegrías* parla de Flaubert i *L'educació sentimental*. Al final de la novel·la els dos personatges es retroben, desenganyats de la política i de l'amor, respectivament. Recorden aquella vegada en què, de joves, tenien la intenció de visitar un bordell i al final es van fer enrere. I es pregunten si, en cas d'haver-hi entrat, haurien conegut millor la vida. El balanç que fan de la se-

“DURANT LA VELLESA, ELS ALTRES ET MIREN DIFERENT, PERÒ LA TEVA MIRADA TAMBÉ CANVIA”

va experiència vital és negatiu, tot i que el retrobament els permet recuperar “una petita alegria”, l'amistat.

El balanç que fa vostè de la seva vida és més positiu, oi?

Sí. La possibilitat de crear –d'escriure– és una benedicció. Flaubert, per molt negatiu que fos, podia fer literatura. Si dissequéssim totes aquestes petites alegries i les analitzéssim al cap dels anys ens adonariem que, tot i les petites diferències, són una part essencial de l'ésser humà.

Al llibre cita un dels *Silogismes de l'amargor* de Cioran: “La felicitat és tan escassa perquè no hi arribem fins després de la vellesa, durant la senilitat, un favor del qual poden gaudir pocs mortals”.

La vellesa és una experiència interessant. Els altres et miren diferent, però la teva mirada sobre els altres també canvia. Val la pena passar per aquesta etapa. També per observar canvia la gent de la teva edat la viu. Et dona lliçons valuoses, la vellesa.

També és Cioran qui assegurava que “continuem estimant... malgrat tot”. A aquest “malgrat tot” vostè també hi dona importància. Sí. Tal com està el món actualment seria més fàcil haver escrit un llibre sobre les desgràcies i els problemes que hem d'afrontar. Aquest “malgrat tot” és clau per tirar endavant, ens dona esperança.

Cita un proverbi francès: “La gent feliç no té història”.

Vol dir que les alegries no es poden explicar, són intransferibles. Per tenir una història cal passar-ho malament. Un proverbi que desmunto al llibre és “L'amor et torna cec”. Les històries d'amor són complexes. No crec gaire en la fusió amorosa, sinó en el reconeixement i l'acceptació de les diferències de l'altre: pots ser és en aquest punt que trobem l'amor de debò.

Aquestes fronteres entre identitat i alteritat són mòbils.

El procés de construcció entre identitat i alteritat –que es necessiten per existir– és perpetu.

Vostè parla sempre d'identitats individuals en un context on es reivindiquen les identitats nacionals. Hi ha hagut un replegament en relació a les identitats nacionals que és preocupant. En l'individu hi ha tres dimensions: la individual, la cultural i la genèrica. És en la dimensió individual que es reflecteix la dimensió general humana. La part cultural és útil perquè ens dona normes necessàries per a la convivència, però sovint ho fa de forma coercitiva. Cultura i poder estan relacionades: quan impedeixen que l'individu es realitzi són un problema.

En què treballa, actualment?

En una novel·la sobre criogenització. M'imagino que un home ressuscita el 2028 després d'estar criogenitzat pel govern francès secretament i observa els canvis en els mitjans de comunicació, en la religió i en les relacions humanes. És un divertiment. M'ho estic passant molt bé escrivint aquesta novel·la. ➡

CINC REFERENTS DE L'ANTROPOLOGIA

B. Malinowski

Una de les aportacions més destacades de Bronislaw Malinowski (1884-1942) als estudis d'antropologia va ser l'èmfasi en el treball de camp i l'observació participant sobre el terreny. Entre els seus llibres més destacats hi ha *Argonautes del Pacífic Occidental* (1922) i *Els mites en la psicologia primitiva* (1926).

J.G. Frazer

L'autor escocès James George Frazer (1854-1941), que ha passat a la història per l'ambiciosa *La rama dorada* (1922), va ser un dels primers estudiosos moderns sobre màgia, mitologia i religió comparada. Va influir escriptors com W.B. Yeats, James Joyce i T.S. Eliot.

M. Mead

La recerca de Margaret Mead (1901-1978) la va portar fins al sud del Pacífic. *Adolescència, sexe y cultura en Samoa* (1928) defensava que la cultura, i no només la biologia, té un gran impacte en el trànsit cap a l'adolescència. Un altre llibre de Mead d'una gran popularitat va ser *Hombre y mujer* (1961).

C. Lévi-Strauss

Impulsor de l'estructuralisme –segons el qual hi ha estructures o lleis inconscients en tot el que fem: les relacions, les mitologies i els rituals–, Claude Lévi-Strauss (1908-2009) va deixar una amplíssima obra, entre la qual hi ha *Tristes tròpics* (1955), *El pensament salvatge* (1962) i *Mito y significado* (2002).

F. Héritier

Des del prestigiós Collège de France, Françoise Héritier (1933-2017) va aprofundir en la teoria de l'aliança i la prohibició de l'incest. Segons l'antropologia, la violència masculista no respon a cap lògica natural de l'espècie, sinó a un excés de cultura patriarcal.